NEPROM

Ministerie van LVVN
Directie Stikstof
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Uitsluitend verzonden per mail directieStikstofaanpakRLN@minlnv.nl

Datum 24 november 2026

Ref. 20261124/NZ/

Betreft Zienswijze NEPROM op het ontwerpprogramma Landbouw, Natuur en Stikstof

Geachte heer, mevrouw,

De stikstofproblematiek belemmert de voortgang van woningbouwprojecten. De onzekerheid over natuurvergunningverlening leidt tot vertraging, hogere kosten en risico's voor de haalbaarheid van nieuwe woningen. Voor NEPROM staat daarom de vraag centraal wat het ontwerpprogramma Landbouw, Natuur en Stikstof concreet verandert voor de woningbouw.

NEPROM waardeert dat het kabinet landelijke maatregelen voor emissiereductie en natuurherstel combineert met een gebiedsgerichte aanpak. Het programma zet daarmee stappen in de richting van herstel van de vergunningverlening. Maar nog onvoldoende duidelijk is wanneer de maatregelen voldoende effect hebben en onder welke voorwaarden zij bij concrete vergunningaanvragen kunnen worden benut.

Het programma is een beleidsmatig en uitvoeringsgericht instrument; de juridische werking van verschillende maatregelen hangt mede af van nog vast te stellen regelgeving, uitvoeringsbesluiten en daadwerkelijke uitvoering. Het onderscheid tussen aankondigingen en voldoende geborgde maatregelen moet daarom scherp zichtbaar zijn. Dat is temeer van belang nu de Raad van State bij de onderliggende wetswijziging nadrukkelijk heeft gewezen op de noodzaak van tijdig werkende maatregelen ter voorkoming van natuurverslechtering.

Juist op dit punt is verdere uitwerking noodzakelijk. NEPROM vraagt daarom aandacht voor de volgende punten.

NEPROM
HS Building
Johanna Westerdijkplein 1
2521 EN Den Haag
T 070 386 62 64
E info@neprom.nl
W neprom.nl

NEPROM

1. Zorg voor een juridisch houdbare en bruikbare onderbouwing voor vergunningverlening

Het programma stelt dat de maatregelen een basis kunnen bieden waarmee initiatiefnemers bij salderen het additionaliteitsvereiste kunnen onderbouwen. Dat is een belangrijk, maar nog geen sluitend aanknopingspunt voor concrete vergunningaanvragen.

NEPROM vindt dit een belangrijke stap. Tegelijkertijd biedt het vastleggen van maatregelen in een programma op zichzelf nog geen zekerheid dat deze bij de beoordeling van concrete projecten kunnen worden benut.

Daarvoor moet voldoende duidelijk zijn welke maatregelen nodig zijn om verslechtering van de natuur te voorkomen en de natuurdoelen te bereiken, welke effecten daadwerkelijk zijn verzekerd en onder welke voorwaarden andere maatregelen kunnen worden ingezet om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken.

Het is niet wenselijk dat individuele initiatiefnemers bij elke aanvraag opnieuw de algemene vraag moeten beantwoorden welke landelijke en provinciale maatregelen al nodig zijn om natuurverslechtering te voorkomen en natuurdoelen te bereiken. De overheid kan juist voor die algemene gebiedsgerichte onderbouwing een belangrijke verantwoordelijkheid nemen. Dat laat de verantwoordelijkheid voor de projectspecifieke beoordeling onverlet.

NEPROM verzoekt het kabinet daarom om per betrokken gebied een actuele, kenbare en zo veel mogelijk door bevoegde gezagen gezamenlijk gedragen onderbouwing beschikbaar te stellen van de noodzakelijke natuurmaatregelen, de reeds geborgde effecten en de consequenties voor additionaliteit. Maak daarbij uitdrukkelijk onderscheid tussen maatregelen die voor natuurbehoud of -herstel nodig zijn en eventuele aanvullende maatregelen die voor een concreet project kunnen worden benut.

Maak die gebiedsinformatie toegankelijk voor bevoegde gezagen en initiatiefnemers, zodat de algemene uitgangspunten niet bij iedere aanvraag opnieuw ter discussie staan. Dit vervangt de beoordeling van de effecten van een concreet woningbouwproject niet.

2. Bied concreet perspectief voor lopende en vergevorderde woningbouwprojecten

Een belangrijk deel van de maatregelen uit het programma zal pas in de komende jaren worden uitgewerkt en uitgevoerd. Sommige maatregelen zijn gericht op het bereiken van de doelstellingen in 2030 of 2035.

NEPROM begrijpt dat structurele vermindering van stikstofemissies en natuurherstel tijd vergen. Tegelijkertijd is de woningbouwopgave urgent. Er zijn projecten die al ver zijn voorbereid, maar waarvan de voortgang wordt belemmerd door onzekerheid over de natuurvergunningverlening.

NEPROM
HS Building
Johanna Westerdijkplein 1
2521 EN Den Haag
T 070 386 62 64
E info@neprom.nl
W neprom.nl

Naast dit programma werkt het kabinet via een afzonderlijk traject aan een rekenkundige ondergrens, met als beoogde invoeringsdatum 1 juli 2027. De invoering is afhankelijk van juridische en ecologische randvoorwaarden, waaronder voldoende geborgde maatregelen. Ook wanneer de ondergrens er komt, biedt zij niet voor ieder woningbouwproject uitkomst.

Het programma geeft nog onvoldoende concreet aan welke onderdelen van het maatregelenpakket al voor de lange-termijndoelen effect hebben en op welke plekken die effecten een juridisch houdbare vergunningbeoordeling kunnen ondersteunen.

NEPROM verzoekt het kabinet daarom om in de uitvoeringsplanning afzonderlijk aandacht te besteden aan lopende en vergevorderde woningbouwprojecten: geef voor 2027 en 2028 aan welke maatregelen naar verwachting al effect hebben, waar de onderbouwing daarvoor beschikbaar komt en welke juridische of bestuurlijke stappen nog nodig zijn. Een algemene garantie dat projecten vergunning krijgen wordt daarmee niet gevraagd.

Het gaat daarbij niet om het vooruitlopen op de noodzakelijke natuurbescherming, maar om het zo snel mogelijk benutten van de mogelijkheden die ontstaan door voldoende onderbouwde en geborgde maatregelen.

3. Zorg voor een samenhangende en voorspelbare gebiedsgerichte aanpak

NEPROM ondersteunt de keuze van het kabinet om naast landelijke maatregelen ook gericht in en rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden maatregelen te treffen.

Het programma voorziet in landelijke regels en biedt provincies de mogelijkheid om met gebiedseigen alternatieven te komen. Ook wordt in een aantal prioritaire gebieden en economische clusters versneld gewerkt aan natuurherstel en het weer mogelijk maken van vergunningverlening.

NEPROM ziet de meerwaarde van een gebiedsgerichte aanpak, omdat de situatie en de noodzakelijke maatregelen per gebied verschillen. Tegelijkertijd is het belangrijk te voorkomen dat de gekozen werkwijze leidt tot nieuwe versnippering en onzekerheid.

De provinciale ruimte voor maatwerk mag er niet toe leiden dat de onderbouwing van maatregelen en de beoordeling van vergunningaanvragen onnodig uiteen gaan lopen. Voor woningbouwprojecten, die veelal een lange voorbereidingstijd kennen, is voorspelbaarheid van groot belang.

Bovendien duurt het nog geruime tijd voordat de gebiedsgerichte maatregelen volledig zijn uitgewerkt en ingevoerd. Provincies kunnen tot september 2028 met alternatieve plannen komen, terwijl sommige regels pas uiterlijk in 2035 in werking hoeven te treden.

NEPROM
HS Building
Johanna Westerdijkplein 1
2521 EN Den Haag
T 070 386 62 64
E info@neprom.nl
W neprom.nl

NEPROM verzoekt het kabinet daarom om samen met de provincies een gezamenlijk beoordelingskader en uniforme informatievoorziening te organiseren voor de gebiedsgerichte onderbouwing van maatregelen. Provinciaal maatwerk blijft mogelijk, maar de basis voor additionaliteit en de beoordeling van de onderliggende gegevens moet voldoende voorspelbaar en consistent zijn. Maak ook inzichtelijk wanneer het landelijke vangnet daadwerkelijk ingrijpt indien gebiedseigen plannen achterblijven.

Daarnaast vraagt NEPROM om de ervaringen in de prioritaire gebieden en economische clusters zo snel mogelijk beschikbaar te stellen voor andere gebieden. De versnelling mag niet beperkt blijven tot de aangewezen regio's, terwijl woningbouwprojecten elders nog jarenlang op duidelijkheid moeten wachten.

4. Maak de uitvoering en het herstel van vergunningverlening concreet en toetsbaar

Het programma bevat een planning van verschillende maatregelen en voorziet in monitoring en bijsturing. NEPROM onderschrijft het belang daarvan.

Het kabinet heeft onder meer voorzien in een eerste monitoringsmoment in 2028, waarbij wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn om de emissiedoelstellingen te bereiken. Ook wordt de voortgang van natuurherstel gevolgd.

Voor NEPROM is van belang dat daarnaast inzichtelijk wordt gemaakt of de maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan het herstel van de vergunningverlening. Dat is immers een van de belangrijke ambities van de stikstofaanpak.

Het behalen van landelijke emissiedoelen en het uitvoeren van maatregelen zijn belangrijke stappen, maar geven nog geen volledig beeld van de vraag of woningbouwprojecten daadwerkelijk weer doorgang kunnen vinden.

NEPROM verzoekt het kabinet daarom om de bestaande voortgangsrapportages aan te vullen met een beperkte, herkenbare beoordeling of de aanpak op gebiedsniveau tot betere mogelijkheden voor vergunningverlening leidt. Beschrijf daarbij welke informatie bruikbaar is voor vergunningbeoordelingen, welke belemmeringen nog resteren en welke vervolgstappen nodig zijn; aantallen vergunningen alleen vormen daarvoor geen afdoende maatstaf.

Ook vraagt NEPROM om bij achterblijvende resultaten niet uitsluitend te beoordelen of aanvullende emissiereducerende maatregelen nodig zijn, maar eveneens welke maatregelen kunnen bijdragen aan het wegnemen van aanhoudende belemmeringen voor vergunningverlening, uiteraard met inachtneming van de Europese natuurverplichtingen.

NEPROM
HS Building
Johanna Westerdijkplein 1
2521 EN Den Haag
T 070 386 62 64
E info@neprom.nl
W neprom.nl

Daarmee wordt beter zichtbaar of het programma niet alleen bijdraagt aan het bereiken van de natuurdoelen, maar ook aan het bredere maatschappelijke doel om noodzakelijke ontwikkelingen weer mogelijk te maken.

Tot slot

NEPROM verwelkomt de ambitie van het kabinet om met een samenhangende aanpak de stikstofproblematiek structureel op te lossen. Het terugdringen van stikstofemissies en het herstel van de natuur zijn daarvoor noodzakelijke voorwaarden.

Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat het herstel van de vergunningverlening een onzekere uitkomst blijft van een langdurig maatregelenpakket. De urgente woningbouwopgave vraagt om een aanpak die ook op kortere termijn concrete resultaten oplevert.

NEPROM vraagt het kabinet daarom het programma op de genoemde punten aan te scherpen. Daarbij staat voor NEPROM centraal dat de overheid verantwoordelijkheid neemt voor een voldoende onderbouwde en geborgde stikstofaanpak, waarvan de resultaten daadwerkelijk bruikbaar zijn bij de vergunningverlening.

Op die manier kan het programma niet alleen bijdragen aan structureel natuurherstel, maar ook aan het herstel van de noodzakelijke zekerheid voor woningbouwontwikkelingen.

NEPROM is graag bereid deze zienswijze nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Nicolette Zandvliet
senior jurist NEPROM

NEPROM
HS Building
Johanna Westerdijkplein 1
2521 EN Den Haag
T 070 386 62 64
E info@neprom.nl
W neprom.nl